

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ

Г.В. Дворцева

Стаття присвячена актуальній проблемі педагогіки вищої школи – формуванню екологічної свідомості й екологічної культури студентської молоді, розуміння природи як унікальної цінності і джерела матеріальних і духовних сил людини.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими й практичними завданнями

Дуже важливим завданням університету є формування екологічної свідомості особистості. Необхідно навчити студентів розуміти цілісність природи Землі, єдність її процесів, зв'язок людини з природою. Будь-яку діяльність людини, її поведінку стосовно природи слід погодити з її законами. Тут розвивається почуття причетності до природи, відчуття її натхненності, що не дозволить людині ставитися до неї надбало.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Новизна нашого дослідження полягає в тому, що висвітлена проблема формування екологічної свідомості студентської молоді.

Формулювання цілей статті

Мета статті – визначення ролі екологічного виховання у студентської молоді, формування екологічної свідомості, екологічного мислення, екологічної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Людина культури – екологічно свідомою особистістю, виховання якої передбачає єдність людини й природи, потребу в глобальному захисті середовища існування людства. Виховання такої людини вимагає розуміння себе як частки природи, як її активного захисника. Будучи часткою природи (Я – Всесвіт), людина мусить ставитись до неї як до себе, якщо вона бажає бути людиною культурною. Стан навколишнього середовища, який формується під впливом техногенної діяльності

людства, характеризується нестійкістю, невірноваженістю, тривожністю. Драматизм ситуації поглиблюється ще й тим, що глобальні екологічні процеси мають величезну інерційність: для припинення або переорієнтації руйнівних тенденцій, що намітилися в екосфері, потрібна багаторічна мобілізація величезних ресурсів усього людства.

Цій меті покликана слугувати система екологічного виховання, яка є окремим напрямом педагогічної теорії та практики. (Необхідність виховання екологічної культури як складової загальної культури особистості зафіксовано в Державній національній програмі “Освіта. Україна XXI століття”, в Концепції національного виховання).

Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток людини культури, взаємодії з природою.

Завдання екологічного виховання полягає в накопиченні, систематизації, використанні екологічних знань, вихованні любові до природи, бажання берегти і примножувати її, у формуванні вмінь і навичок діяльності в природі. Зміст його полягає в усвідомленні того, що світ природи є середовищем існування людини, тому вона має бути зацікавлена в збереженні його цілісності, чистоти, гармонії.

Водночас естетична краса природи сприяє формуванню почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності, запобігання завданню збитків природі.

Метою екологічного виховання є формування в особистості екологічної свідомості і мислення. Передумова для цього — екологічні знання, наслідок — екологічний світогляд. Екологічну свідомість як моральну категорію потрібно виховувати у дітей з раннього дитинства.

Екологія внутрішнього світу людини пов'язана з вихованням високоморальної особистості, екологічної свідомості, екологічної культури, екологічного мислення. Екологічну свідомість можна визначити як сукупність знань, уявлень людини про його взаємини, взаємозв'язки, взаємозалежності, взаємодії зі світом природи. На цій основі формуються відповідне позитивне ставлення до природи, а також усвідомлення людиною себе як її частини.

Б.Т. Лихачов виокремив найважливіші функції екологічної свідомості: просвітню, розвивальну, виховну, організуючу, прогностичну. Ефективна реалізація в навчально-виховному процесі функцій екологічної свідомості веде до формування в людини екологічної культури, яка включає екологічні знання, зацікавленість у

природоохоронній діяльності, компетентне її здійснення, багатство морально-естетичних почуттів, емоцій, переживань [1].

Формування екологічної свідомості – тривалий і поступовий процес, що припускає добре організовану систему поетапно проведених заходів для засвоєння екологічних знань і виховання екологічно правильної поведінки. Провідними елементами формування екологічної свідомості є такі: знання (засвоєння основних наукових понять про природу, екологічних проблем); усвідомлення (виховання свідомого ставлення до довкілля); ставлення (розуміння природи як унікальної цінності і джерела матеріальних і духовних сил людини); навички (здатність практичного засвоєння довкілля і його охорони); діяльність (участь у вирішенні екологічних проблем) [2,386].

На основі екологічного мислення і свідомості формується екологічна культура, яка передбачає глибокі знання про навколишнє середовище (природне і соціальне), екологічний стиль мислення і відповідальне ставлення до природи, вміння вирішувати екологічні проблеми, безпосередню участь у природоохоронній діяльності.

Система екологічного виховання передбачає врахування основних її аспектів:

- національного та регіонального підходів до вибору навчального матеріалу екологічного спрямування;
- гуманістичну спрямованість і зростаючу роль екологічних чинників у вирішенні глобальних проблем людства (раціонального використання природних ресурсів, забезпечення населення екологічно чистими продуктами харчування, захисту середовища від забруднення промисловими та побутовими відходами);
- збереження фізичного і духовного здоров'я людини;
- об'єктивності у розкритті основних екологічних законів та понять, що дають підстави вважати екологію наукою, яка розвивається, намагаючись вирішувати проблеми довкілля;
- зв'язку між набутими екологічними знаннями і життям, розкриття їхньої цінності не лише у виробництві, а й у повсякденному житті людини.

Висновки й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку

Можна впевнено стверджувати, що недостатньо ефективна система екологічного виховання студентської молоді – одна з основних

причин незрілості екологічної свідомості молодих людей. Далеко не кожна людина має нагоду залучитися до розуміння екологічних проблем на рівні великої науки, уявлення про ці проблеми складається часом вельми випадковим чином: під впливом буденних вражень або з повідомлень засобів масової інформації. Розрізнені відомості не дають можливості людині виробити струнку систему екологічних знань, необхідних йому, щоб розумно ставитися до природи, не завдати їй шкоди. Завдання вищої освіти – забезпечити системний характер екологічного виховання і виховання студентства.

Можливість корінної зміни ситуації, що склалася, пов'язана з науковою розробкою проблем екологічного виховання на основі перспектив переходу людства, що виявляються сучасними філософами і культурологами, до ноосферної цивілізації через затвердження в суспільстві екокультурних цінностей.

Стає все більш зрозумілою необхідність посилення впливу на духовну сферу особистості, формування етичного компонента екологічної культури, що є прерогативою процесу екологічного виховання. На кожному віковому етапі розвитку особи екологічна культура має свої специфічні характеристики. Підвищення рівня екологічної вихованості підростаючого покоління перебуває в прямій залежності від повноти наукових уявлень про своєрідність процесу екологічного виховання на кожному віковому відрізку і його практичної реалізації з урахуванням виявлених особливостей.

Виховання «еколюдини» вимагає створення умов для формування у майбутньої еліти суспільства екологічної культури. На етапі цивілізаційних зрушень саме екологічна культура має стати тим стрижнем людської особистості, що зможе врятувати планету, людство взагалі, вивести на новий виток культурного розвитку.

Література

1. Лихачев Б.Т. Педагогика: Курс лекций. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Прометей: Юрайт, 1998.
2. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб./ З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.:Знання, 2005. – С.

Статья посвящена актуальной проблеме педагогики высшей школы – формированию экологического сознания и экологической культуры студенческой молодежи, понимание природы как уникальной ценности и источника материальных и духовных сил человека.

The article is devoted to the actual problem of pedagogics of higher school – forming of ecological consciousness and ecological culture of student youth, understanding of nature as a unique value and source of material and spiritual forces of man.

Дворцева Г.В. – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ)

MERCY AS THE ASPECT OF SPIRITUAL HEALTH OF THE SOCIETY

K.V. Dubych

The author of the article examines the problems of spiritual health of society through the prism of mercy display to such socially unprotected category of population as children-orphans and children deprived of paternal care. Certain aspects of assistance rendering of a society to this category of population are examined.

One of the most important task of democratic and socially-oriented society is to protect scanty means categories of population. The rapid changes of modern life were brought by both positive and negative consequences, especially it touches a rising generation – children-orphans and deprived paternal anxiety. Problems of upbringing, education, financial provision, and sometimes physical survival exactly of those, who are abandoned to the mercy of fate and life, are the priorities in the work of social services, educational establishments, non-governmental organizations and charitable